

1.4 Podíl dětí ve věku 0-14 let

Suburbanizace má výrazné dopady na věkovou strukturu obyvatelstva obcí v zázemí českých měst. Ta je výslednicí kombinace specifické migrace a přirozené měny, jak je popsáno již v předcházejících dvou mapových listech (1.2 a 1.3). Oba procesy se odrážejí jak v proměnách zastoupení jednotlivých věkových skupin obyvatelstva, tak například v průměrném věku obyvatelstva suburbánních obcí. I když se průměrný věk výrazně snižuje, nemůžeme jej vnímat jen jako omlazování lokální věkové struktury. Dochází spíše k polarizaci demografického složení a rozdělení na dvě relativně samostatné populace starousedlíků s převažujícím počtem starších lidí a novousedlíků s výrazným zastoupením mladých rodin s dětmi. Polarizace věkové struktury je do značné míry svázána i s polarizací socioekonomickou a rozdílnostmi v životním stylu obou populací. Všechny tyto faktory následně ovlivňují rozdílné požadavky na standardy života v obci, například sociální a technickou infrastrukturu. Podobně jako v případě dalších urbanizovaných území je i dnešní suburbánní zóna další slupkou koncentrického vývoje metropolitních regionů s velmi podobnými znaky demografického vývoje. Imigrační a věkově specifické vlny byly popsány jak v období výstavby nových rezidenčních okrsků v průběhu industrializace (Ullrich, 1938), tak v populaci socialistických sídlišť (Musil, 2002). Budoucí vývoj suburbánních obcí bude nesporně ovlivňovat demografická vlna postupně stárnoucí populace podobně jako v případě předchozích rezidenčních oblastí, ovšem s tím rozdílem, že v suburbánních obcích většinou nepřevažuje počet nově příchozích nad populací původního obyvatelstva obce. Dopady tedy nebudou zřejmě tak výrazné jako například v případě rozvoje panelových sídlišť.

Cílem specializované mapy je poukázat na odlišnou věkovou strukturu v různých typech obcí v České republice v roce 2011. Mapa navazuje na předchozí hodnocení migrace a přirozené měny. Opět sledujeme tři typy sídel – jádrová města, suburbánní obce a ostatní venkovské obce (jejich vymezení je patrné z mapového listu 1.1). Za hlavní zobrazenou kategorii jsme vybrali podíl dětí do 14 let na celkovém počtu obyvatel obce. V mapě jsou hodnoceny všechny obce s počtem dětí vyšším než 100 tak, aby malé hodnoty příliš nezkreslovaly vypovídací hodnotu mapy. Dalším cílem je zprostředkovaně poukázat na místa s velkým tlakem na sociální infrastrukturu denní potřeby, tedy především školská zařízení, ale také zdravotnictví a další služby. Věková skupina dětí je totiž mnohem více než ostatní části populace (s výjimkou nejstarších a imobilních lidí) závislá na lokálním prostředí s malou možností realizace některých potřeb mimo suburbánní zónu.

Zdrojem dat jsou údaje Českého statistického úřadu, zejména výsledky sčítání lidu z roku 2011, které jsou zpracovány za tzv. obvykle bydlící populaci (více k metodice viz mapový list 1.5). Mapa tedy oproti předchozím sledováním zohledňuje i nehlášené obyvatelstvo, které zejména v suburbánních oblastech představuje podstatnou část populace (více mapové listy 1.5 a 3.3). Jak je patrné z tabulky 1.6, v níž je zaznamenáno základní členění věkové struktury obyvatelstva na jeho předproduktivní, produktivní a

postproduktivní složku, sledované typy sídel se liší především v podílu složky dětí a starých lidí. Suburbánní obce přitom patří mezi nejmladší území v České republice. Například v suburbánní zóně 1 je podíl dětí do 14 let o třetinu vyšší, než činí celorepublikový průměr. To je zjevné i z mapy 1.4 – velká část nejmladších obcí je koncentrována především v zázemí Prahy, ale i dalších velkých měst. Proměna věkové struktury ve všech obcích České republiky je podrobněji hodnocena v publikaci Puldová (2011).

Zvyšující se počty narozených a vysoký podíl dětí mezi přistěhovalými způsobuje navýšení průměrného počtu dětí v jedné věkové kohortě a značně zvyšuje tlak na sociální infrastrukturu, zejména na mateřské a základní školy. Velmi zřetelné je to především v obcích první zóny – počet narozených dětí se zde zvýšil více než třikrát (viz tabulka 1.5 v předchozí kapitole). Enormním problémem je to zvláště v menších obcích, které nebyly na takový nárůst připraveny a odpovídající infrastrukturu neměly k dispozici (v obci například dosud základní škola ani neexistovala). Jak je možné ukázat na příkladu obce Jesenice u Prahy, tak přestože některé obce budují nové kapacity (nejen) základních škol, tempu nové bytové výstavby a přílivu nových obyvatel to nemusí stačit. Problém je zpravidla ještě palčivější v případech mateřských škol. Na rozdíl od základních škol nemají obce zákonnou povinnost zajistit samy nebo ve spolupráci s dalšími obcemi místo pro děti, které mají v jejich obci trvalé bydliště. Podrobněji je tato problematika diskutována na příkladu Středočeského kraje v publikaci Puldová, Ouředníček (2011).

Na druhé straně vede často toto jednoznačné omlazení místních populací k oživení společenského života. Velmi často totiž bývá v místě bydliště uspokojována poptávka po volnočasových aktivitách dětí i jejich rodičů. Registrujeme tak velký nárůst počtu různých občanských nebo i neformálních sdružení organizujících kroužky a akce pro děti i dospělé – dětský den, pálení čarodějnic, rozmanité sportovní či kulturní aktivity, cvičení pro ženy apod. V této činnosti bývají velmi činné matky na mateřské dovolené, blíže viz Špačková, Ouředníček (2012). Podrobnější hodnocení věkových struktur specificky pro typy suburbánních obcí v zázemí Prahy a ve spádové oblasti obce Dolní Břežany jsou k dispozici jako samostatné mapové listy 2.4 a 3.6.

	0-14 let	15-64 let	65 let a více	Počet obyvatel
Města nad 10 tis. obyvatel	13,7	69,8	16,5	5 530 294
Suburbánní zóna 1	20,0	69,4	10,6	156 022
Suburbánní zóna 2	17,3	69,3	13,4	277 448
Suburbánní zóna 3	15,5	69,7	14,8	1 196 340
Suburbánní zóna 1-3	16,2	69,6	14,2	1 629 810
Ostatní obce	14,8	69,5	15,6	3 402 110
Celkem	14,5	69,7	15,9	10 562 214

Tabulka 1.6: Struktura obvykle bydlících obyvatel podle věkových kategorií a zón v roce 2011
Zdroj: ČSÚ (2012)

Literatura:

MUSIL, J. (2002): Urbanizace českých zemí a socialismus. In: Horská, P., Maur, E., Musil, J.: Zrod velkoměsta. Urbanizace českých zemí a Evropa, Praha - Litomyšl, Paseka, s. 237–297.

PULDOVÁ, P. (2011): Věková struktura. In: Ouředníček, M. Temelová, J., Pospíšilová, L. eds.: Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky. Praha, Nakladatelství Karolinum, s. 19–26.

PULDOVÁ, P., OUŘEDNÍČEK, M. (2011): Rezidenční suburbanizace. In: Ouředníček, M., Temelová, J., Pospíšilová, L. eds.: Atlas sociálně prostorové diferenciacie České republiky. Praha, Nakladatelství Karolinum, s. 129–135.

ŠPAČKOVÁ, P., OUŘEDNÍČEK, M. (2012): Spinning the Web: New Social Contacts of Prague's Suburbanites. *Cities*, 29, č. 5, s. 341–349.

ULLRICH, Z. (1938): Nástin sociologické analýzy pražského okolí. Autorizované zkrácené vydání spisu *Soziologische Studien zur Verstaedterung der Prager Umgebung*. Praha, Univerzita Karlova.

Zdroje dat:

Sčítání lidu, domů a bytů 2011 (2012). Předběžné výsledky SLDB 2011 podle obcí. Praha, Český statistický úřad.